

حماسه ملی ایران

در اعتقاد علویان یارسان

محمد علی سلطانی

انتشارات اطلاعات

تهران - ۱۳۹۴

سرشناسه: سلطان‌ی، محمدعلی، ۱۳۳۶-
عنوان و نام پدیدآور: حماسه ملی ایران در اعتقاد علویان یارسان / محمدعلی سلطانی
مشخصات نشر: تهران: اطلاعات، ۱۳۹۴
مشخصات ظاهری: ۱۷۵ ص
شابک: 978-964-423-983-0
وضعیت فهرست‌نویسی: فیا
یادداشت: کتابنامه
موضوع: اهل حق - شعر
موضوع: شعر فارسی - تاریخ و نقد
موضوع: اهل حق - عقاید
شناسه افزوده: مؤسسه اطلاعات
رده‌بندی کنگره: س ۸۴۳ الف / PIR ۳۲۵۶
رده‌بندی دیویی: ۹۱۱
شماره کتابشناسی ملی: ۳۹۷۶

انتشارات اطلاعات

تهران: خیابان میرداماد، خیابان نفت‌جنوبی، روزنامه اطلاعات، شماره پستی ۱۵۴۹۹۵۳۱۱۱
تلفن: ۲۹۹۹۳۳۵۵۶
فروشگاه مرکزی: تهران، بزرگراه حقانی، روبروی ایستگاه مترو، ساختمان روزنامه اطلاعات، تلفن ۲۹۹۹۳۳۸۶
فروشگاه شماره (۱): خیابان انقلاب اسلامی، روبروی دانشگاه تهران، تلفن: ۶۶۴۶۰۷۳۴

حماسه ملی ایران در اعتقاد علویان یارسان

تألیف دکتر محمدعلی سلطانی

طراح جلد: رضا گنجی

صفحه‌آرا: رحیم رمضانی

حروف‌نگاری، چاپ و صحافی: مؤسسه اطلاعات

شمارگان: ۱۰۵۰ نسخه

چاپ اول: ۱۳۹۴

قیمت: ۶۵۰۰ تومان

ISBN: 978-964-423-983-0

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۴۲۳-۹۸۳-۰

همه حقوق چاپ و نشر برای ناشر محفوظ است. Printed in Iran

فهرست

۹	پیش در آمد
۱۳	زبان فارسی، تاریخ ایران
۱۴	هم اندیشی مکاتب فقهی اسلامی - قرن اول و دوم
۲۰	سد فرهنگی ایران
۲۱	مذاهب اربعه اهل سنت
۲۴	آغاز تحریفات عرفانی و اعتقادی
۲۵	دفاع از کیان ملی
۲۵	المعجم فی تاریخ ملوک عجم
۳۱	هماهنگی شخصیت های شاهنامه و مهابهارات
۳۷	ترجمه بُنداری
۴۳	شاهنامه، حافظه تاریخی ما
۴۵	آیین علویان یارسان
۴۷	سرانجام؛ کتاب مقدس علویان (یارسان)
۵۳	تولد شاهنامه

۶۱	از شاهنامه تا سرانجام
۶۵	بارگه بارگه
۶۶	بارگه غزنین
۶۷	هوشنگ و مار
۶۸	هند و خراسان و زاگرس
۷۰	زشت
۷۱	دارابگرد
۷۳	نبی ارم اسلام (ص)
۷۴	یاران پیغمبر (ص)
۷۵	حقیقت محمدیه
۷۹	کیخسرو کیانی
۸۱	شاه خوشین
۸۱	آتش‌یگ
۸۲	شاه ویسقلی
۸۳	پیر شهریار اورامی
۸۶	رمز ملی جوز شکستن بر سکه هویزه
۸۶	پاکدامنی
۹۱	آزمون و بیداری
۹۳	عطار و عرفان و شاهنامه
۹۷	مولانا و حاج بکتاش ولی
۱۰۰	مولانا و شاهنامه
۱۰۱	ظهور جمشید
۱۰۳	شاهنامه گردی در سرانجام
۱۰۷	هفت‌خوان رستم و تنبور در سلوک علویان
۱۱۳	نفس اماره رستم
۱۱۴	نفس نوامه

۱۱۵		رخش و زال در اندیشه علویان
۱۱۶		شاپور
۱۱۷		زال زال
۱۱۹		آخرین دوره
۱۲۵		حماسه ملی ایران در اعتقاد علویان سوریه
۱۲۷		حماسه ملی ایران در اعتقاد علویان ترکیه
۱۲۹		اهمیت نوروز
۱۳۰		نتیجه
۱۳۳		پیوستها

پیش درآمد

علویان در جغرافیای ایران فرهنگی در مناطق غربی (کوهپایه‌های زاگرس از ارس تا اروندرود) در ترکیه (آناتولی و...)، در سوریه (قامیشلی و...) و در عراق (کرکوک و...) می‌کنند. خاستگاه اصلی آنها ایران و مرکزشان در کرمانشاه و تبریز است. علویان در ایران با عنوان «یارسان» و «اهل حق» معروفند. در ترکیه به شاخه‌های «علوی»، «علوی بکتاشی»، «بکتاشی» و «قزلباش» منشعب و مشهورند. در سوریه، «نُصیری» خوانده می‌شوند و در عراق، به آنها «کاکه‌ای» گفته می‌شود. در افغانستان با گویشی ویژه به نام «نورستانی» در نورستان واقع در شرق افغانستان زندگی می‌کنند و هسته اصلی هزاره‌ها را تشکیل می‌دهند.

در سالهای ۱۳۰۹-۱۳۱۱ق/۱۸۹۱-۱۸۹۳ علیه اقدامات قشری و ستمهای عبدالرحمن خان - امیر خودکامه افغانستان - قیام کردند. هزاره‌ها کار را بر سپاهیان امیر عبدالرحمن خان تنگ کردند که سرکوب شدند و سپس در ۱۳۱۳ق هسته اصلی که در افغانستان به کافران و زیستگاه آنها

به کافرستان (۱۴) اشتهار داشت، قیام کردند که با فشار و ستمی بی رحمانه سرکوب و بخشی از آنها (هزاره، کافر ۱۴) تبعید شدند و آنها را به زور به قبول مذهب حاکم واداشتند و از این زمان رسماً زیستگاه آنها را «نورستان» نامیدند که بایست از آغاز هم این نام را می داشت! در زمان قیام «نوری» های افغانستان، در ایران نیز سید محمد کلاردشتی در ۱۳۰۹ ق بر سر راه ناصری شورید. (ر.ک: افغانستان، ترجمه سعید ارباب شیرانی و هوشنگ اعلم، بنیام دائر المعارف اسلامی، تهران، ۱۳۷۶، ص ۵۴ و ۲۹۶؛ سلطانی، محمدعلی، قیام و نهضت علویان زاگرس یا تاریخ تحلیلی اهل حق، نشر سُها، تهران، ۱۳۷۷، ص ۱۷۴ به بعد)

جمعیت علویان در جهان قریب به پنجاه میلیون نفر تخمین زده می شود. آنها علاوه بر مناطق بر سر برد، در سایر کشورهای جهان به ویژه در هند، پاکستان، قفقاز، تاجیکستان، نیز زندگی می کنند و نگاهبانان آیین و فرهنگ علوی و ایرانی هستند. حدود هشتصد هزار نفر از علویان ترکیه در کشور آلمان ساکن هستند که نبض حیات را در دست دارند.

از نوجوانی به یاد دارم آن هنگام را که پدر شامگاهان، مستان پوستین بر دوش، سر بر رحل چوبی مثبت کهنه بازمانده از ظرف کاروان کردستان، شاهنامه حکیم طوس را هر چند گاه به جای مثنوی مولوی و کتب شیخ و دیوان ملک الشعرا و... قرار می داد و با غروری خاص و ادبی تمام برای چندمین بار داستانها را از نظر می گذرانید و در پایان فرزندان را به پیوند اندیشه با اقیانوس موج آن توصیه می کرد که قداست خاک و آب و باد و آتش و نور و آفتاب میهن را دریابند و آن را فسون و فسانه ندانند. این درس را پدر - که روانش شاد باد - علاوه بر ارثی آبایی و تعلیمات نوجوانی در دیوانخانه پدرش بر فراز کوههای اسطوره ای اورامان و در کنار آبشار بدفرجام و ناکام «بل» (بعل: ایزد آب)، در طی ده سال زندان در قصر قجر

تهران (۱۳۱۰-۱۳۲۰) در محضر ملک‌الشعراى بهار که هرچند گاه میهمان زندان قصر قجر می‌شد، آموخته بود. (ر.ک: خاطرات سلطانی، از قصر شیرین تا قصر قجر. به اهتمام محمدعلی سلطانی، نشر سها، تهران، ۱۳۸۴، ص ۲۲۶)

از دانسته‌ها، نوشته‌ها و کندوکاوهای ارزشمند شاهنامه‌خوانان، شاهنامه‌خواهان، شاهنامه‌دانان و شاهنامه‌شناسان از آقاخان تا آیدنلو، که فهرستی بلند را شامل می‌شوند، تا امروز آنچه به دست آورده‌ام، در حد توان و استعداد ستفید شده‌ام؛ اما با تمام شنیده‌های تجربی و اساطیری و مطالعه مقالات تحقیقی و بهره‌مندی از کالبدشکافی‌های عالمانه ارکان اصلی این بابت مانند رشته‌های عمیق شادروان استاد مجتبی مینوی، شادروان استاد دکتر مجتبی امین ریاحی، شادروان استاد دکتر منوچهر مرتضوی، شادروان استاد دکتر ارج افشار، شادروان دکتر ذبیح‌الله صفا، شادروان استاد محیط طباطبائی، شادروان دکتر پرویز ناتل خانلری و... از حاضران نیز که عمرشان دراز باد تا اینجا که در حد وسع و توان و دسترسی دیدم و خواندم و غور کردم، درباره جاذبه حماسه ملی ایران، شاهنامه حکیم ابوالقاسم فردوسی طوسی در اعتقاد عاریان اهل حق (یارسان) اشاره و ارائه‌ای نیافتم.

این توضیح ضروری است که مقصودم حوزه شاهنامه نیست، وگرنه آگاهان حوزه یارسان و پیروان از این مقوله باخبرند. از اینجا که برای خواستاران و بزرگواران ایران زمین به‌ویژه آیندگان این مرز و بوم معاصر، در تألیف و تحریر مرا عادت تکرار و توضیح واضحات نبوده و نیست، بر آن شدم تا با رخصت از ارواح بلند استادان پیشین و فضیای حاضر، «این راز سر به مهر به عالم سَمَر» کنم، با بیان این نفقه‌مصدور که عدم توجه به فرهنگ و تاریخ و ادب اقوام و اقلیت‌های ایرانی، گاه فضاهایی آشکار را بر ما پوشیده داشته است که قرن‌ها در کمال تواضع و خضوع و

خشوع پرده دار راز آگاه و نگهبان بی «من و اذی» در نهانخانه ریزه کاری‌ها و ظرایف فرهنگ زیبای ایران بوده‌اند که هیچ واژه‌ای بیانگر این گستردگی و زیبایی نیست و ژرفای آن بر ما و آینده جز به تلاش آشکار نگردد «الا به روزگاران».

به هر روی به مناسبت بیست و پنجم اردیبهشت روز بزرگداشت حکیم ابوالقاسم فردوسی که انوشه باد روانش، در این وادی با استمداد از نگرش نیربیمان این حوزه به بیان حقایق و وقایع و علل آنها که از واجبات امروز است، مسلم ایران زمین است، می‌پردازیم. در آغاز مقدمه‌ای که ما را به اصل موضوع رهنمون آید، ضروری می‌نماید.

محمدعلی سلطانی

تابستان ۱۳۹۴

تهران